

*Аса җапса антарнә евәр
тарән
Җәре касасҗә варринче
варсем.
Унта тискер, анчах тупма
пултарән
Ниҗта та җук хайне кура
илем.*

/Я.Ухсай. Тутимёр/.

“Эпнә ТУРА ҖЫННИ пулма

тәрәшатәп”

/Агеев пултарулаҳән тән-тәшмәшле пәлтерешә пирки/

“ГЕНИЙ”, – тәнә Ухсай Яккәвә Владимир Агеев пирки.

“Чаваш чунне Миттовран та лайәхрах тугаьт, – җапла хак парать чаваш әстине **Алексей Трофимов** тәпчевсә. – Әләкхинә те, паянхине те тугаьт. Ренессанс, Чәрәлу патне илсе каят. Чаваш ўнерәнче Ренессанс тавасшән”.

“Рембранд, Веласкес әсталәхә Агеев пултарулаҳәнче тепәр хут чәрәлсе сас памасть-ши?” – шухәшлатә **Николай Теветкел** сәвәс.

“Агеев – питә талантлә, питә хәватлә чаваш”, – тет **Анатолий Розов** сәрәс.

“Эп илтнә вырәс художникәсем җапла каланине: “Чавашра пәртен-пәр чаваш художникә пур. Вәл – Агеев”, – тет **Михаил Сунтал**.

Җапла, живописри наци хәйвәрләхә ку таранччен Агеев ячәпә сыхәннә пулнә. “Истори, пурнәс чаваша таптамаллипех таптанә, лүчәркенә, – җыратә **Михаил Воробьев** критик. – Җакә Агеев каләплаган сәнарсенче куранат”.

Воробьев Агеев вәртәнән тупсәмә патне җывәхрах пек. Художник чаваш арсынәсене темле чаләш-тәләш ўкәрет. Җакна **Римма Гурьянова** та асәрханәчә: “Агеев ўкәркәсенче хәрарәмсем яланах хитре: җирәп те йәрәс пү-силләскерсем сәтеклә җырлана аса илтәрессә. Арсынәсем вара нәрсәртәтерех пек, килпәтсәр куранаканскерсем җине пәхас та килмест”.

Агеев хәрарәмәсем тәнәрен. Җырла пек куранмаҗсә вәсем мана. Вәйә картине карталанса тәнә хәрсен кәпә-тумтирә те темле лутәрканчәк, **Иван Юркин** калашле, чикансен сәтәк-сәтәк тумне аса илтәрет. Җын ури айәнче таптаннә җырласем тәйән...

“Чаваш хура халәхә вәйлә пусмәр айәнче хән курса пурәннипе ирәк вырәнсенче, таса уйсенче, аслә сул хәррисенче пурәнма хәрәнә, – җырна **Федор Павлов**, И.Я.Яковлев вәренекенә. – Вәл әсләттерсе хәрәтнә тискер кайәк пек шәршлә җырма-җатрасәнче сәс тарса пыганса пурәннә. Ун чухне чаваш чәлхинән мәшкәлләнә, чаваш юрринчән кулнә. Җавәнпа чавашсем ют халәхәсем умәнче җавара уса ирәклән хытә кәшкәрса юрлама вәтаннә. Каҗсерен сәс чаваш яләсенче уявра выляжан хәрсен хурләхлә юррисем җырма тәрәх илтәнкеленә”.

“Җырмари эпоха”, – тәсе паләртәтә Павлов чавашләха хисепе хуман тапхара.

“Чаваш өн питә интереслә вырәнәта вырнаҗнә, – тет **Надежда Александрова**. – Җәр әшәнчен кунта питә пысәк хәват тапса тәрәт. Җавәнпа уфологсем пирән җырма-җатрасемле питә интересленәсә. Хәват тени энерги тенине кәна пәлтермест, чәмсем /духсем/ тенине те пәлтерет. Җавәнпа өнтә Чавашра юмәс-сем, пәләмсәсем, тухатмәшсем нумайрах. Ахальтән мар спутниксем пирән патран иртнә чух вәсен приборәсем тәрәс кәтартма пәрахаҗсә. Җәр әшәнчи чәмсем җынсен әшне кәрессә, вәсене ерессә”.

Җак статьяна җырна май кәна мана,

вирыял ачине, Агеевән чән тәшши уәлатә, мәншән тәсен мана җырмаҗсә мар – сәрт тусем иләртәсә, ту җынчи хәватсем хәйсем патне чәнессә... Агеев вара иккен чаваш җырмаҗсә хәватсен паләрәмә, куранәвә. Җавсем мар-и ун тәнчине пәрнәҗтараканнисем, кукартаканнисем, аваканнисем, аврәҗтараканнисем, чаләштараканнисем, чапраслантараканнисем? Җавсем мар-и ун әсәсенче Рембранд кәмләлакан хәрлә-хәмәр, сүткам хәмәр, тәксәм ылтән тәссене җәр тәпәнче җунакан вут сәмә кәрткенәсем?..

Агеевпа 1994 султа каласнинчен:

“Чаваш усаләсене эп тахсанах ўкәрме пусланә. 100 ытла ўкәркәк тунә. Мәнле ўкәретәп әпә? Җав тери вәрҗса, кураймасәр мар. Вәсене илемсәр ўкәрес килмест мән. Мән тума пур-ха усалсем? Вәсем те җынна малалла пурәнма туртакан вәйсем вәт-ха. Усалсене сәнланә ўкәркәксем пурте хитре вәсем. Формисем те лайәх, сәнәпә те хитре. Урисем кәна вылях ури пек тата хүри сәс пур.

Җыремә сул каялла, станковай графикапа әсләттәм эп ун чухне, ман чун тарәхәвә пысәкчә. Питә тарәхса пурәнәттәмчә. Юрату әнәслә пулман пирки тарәхнә пулә. Чуна пит йывәрчә. Хама-хам ләплантарас тәсе картина ўкәреттәмчә. Сәтел патне пыма җав тери йывәрчә. Сәтел хушшине кәрсә ларма тамәка кәрсә суннә пекәхчә. Вәс пус җаврәнса кайичән әсләттәмчә. Ун чухне эп М.Федоровән “Арсури” хайлаве илемләнә, иллюстрациленә. Хам та пәлместәмчә мәскәр пулса тухасса. Хам шутламастәп – чун хушшипе әсләтәп. Ун чухне әпә карикатура ўкәрнә. Чун асапланнәшән, җынсен тәрәсмарләхәшән, җынсем улталанәшән, пурнәсә тәрәс мар хакланәшән, җынпа җын киләштерсе пурәнманнишән питә тарәхәттәмчә. Хәш-пәр япаласем питә куләшла пулатчәс. Чун кулса ямасәр ўкәрместәмчә”.

“Хамра усаләх пуррине тугаьт әпә, – тет Агеев. – Анчах ман усалсем өннелле туртанас килмест. Эп Тура җынни пулма тәрәшатәп”.

* * *

Җырма, җырма хәватсемпе кәна пурәнмасть чаваш. Хәвелә савакансем те, Ту пирки сәмләнәкәнсем те пур паян Чавашра. Вәсем – сахал. Вәсен сүлә – йывәр сул. Ку сул – Иван Юркин сүлә:

“Уләхрәм сүлә ту җине пура сывләх пур чухне. Манран сүлте, ман тәлте, кәвак пәләт айәнче, амәрткайәк вәсәт ярәнса. Мәншән вәсәт-ши җав кайәк, хәй йәри-тавра җаврәнса, сүлтен аялалла ыткәнса? “Йәвама тустарма уләхман-ши? Чәппәмсене тытма хәпарман-ши?” – теттәр, мәскән, хуйхәрса. Эп унән йәвине тустарма уләхман, чәпписенә тытма хәпарман. Уләхрәм әпә сүллә ту җине сүлтен аялалла пәхмәшкән, хәмәр тәвансенә курмәшкән”.

Юрий ЯКОВЛЕВ.
Владимир АГЕЕВ
ўкәркәкә.

